

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО - ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА ЮРІЯ БУГАЯ»
ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор

Ухвалено рішенням Вченої ради
Полтавського інституту бізнесу
ПВНЗ «Міжнародний науково-
технічний університет імені
академіка Юрія Бугая»

Полтавський інститут бізнесу
ПВНЗ «Міжнародний науково-
технічний університет імені
академіка Юрія Бугая»

Габуриненко
«29» червня 2016 р.

протокол № 4
від «29» червня 2016 р.,

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО НАВЧАЛЬНУ ПРОГРАМУ, РОБОЧУ НАВЧАЛЬНУ
ПРОГРАМУ ДИСЦИПЛІНИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЇХ РОЗРОБКИ**

(введено в дію з 30.06.2016 р. наказ № 10-А від 29.06.2016 р.)

Полтава 2016

ЗМІСТ

I. Загальний розділ

с. 3

II. Структура та зміст навчальної програми дисципліни

**Методичні рекомендації щодо складання навчальної
програми дисципліни**

с. 7

III. Структура та зміст робочої навчальної програми дисципліни.

**Методичні рекомендації щодо складання робочої
навчальної програми дисципліни**

с. 10

IV. Порядок оформлення та затвердження програми

**навчальної дисципліни та робочої навчальної програми
дисципліни**

с. 29

І. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗДІЛ

1.1. Згідно з Законом України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року, програма та робоча програма навчальної дисципліни є одними з основних документів, що складаються для організації освітнього процесу на рівні навчального закладу.

1.2. Метою цього Положення є унормування змісту, обсягів, послідовності та організаційних форм вивчення дисципліни студентами, форм і засобів поточного та підсумкового контролю знань, а також надання викладачам методичних рекомендації щодо складання програм і робочих навчальних програм дисциплін.

1.3. **Програма навчальної дисципліни** – нормативний документ, що укладається профільною кафедрою інституту з метою визначення місця навчальної дисципліни у системі підготовки фахівця, змісту освіти для фахівців бакалаврського ступеня вищої освіти та вимог до сформованості їх компетентностей. Вона визначає мету, зміст, структуру, обсяг і порядок вивчення дисципліни, рівень сформованості умінь і знань, навчально-методичне забезпечення.

Існують три типи програм навчальних дисциплін:

1) програма нормативної навчальної дисципліни (типова програма) – складова нормативної частини освітньо-професійної програми підготовки стандарту вищої освіти;

2) програма варіативної навчальної дисципліни (за вибором ВНЗ або за вибором здобувачів вищої освіти) – складова варіативної частини освітньо-професійної програми підготовки стандарту вищої освіти;

3) робоча програма навчальної дисципліни.

1.4. Програма навчальної нормативної дисципліни є складовою державного стандарту освіти. Вона розробляється фахівцями вищого навчального закладу, розглядається і схвалюється (затверджується) Вченою радою інституту, як правило, на 5 років (період акредитації спеціальності) або

до зміни Галузових стандартів.

1.5. Програма навчальної вибіркової дисципліни розробляється відповідною кафедрою згідно тих самих вимог, що й для програм з нормативної дисципліни.

1.6. Для різних форм навчання (денна, заочна) розробляють **єдині програми та робочі програми навчальних дисциплін** з визначенням оптимальної кількості аудиторних занять, самостійної й індивідуальної роботи, форм контролю тощо.

1.7. Програма та робоча навчальна програма дисципліни як внутрішні нормативні документи визначають навчально-методичні засади діяльності кафедри: на їх основі розробляються підручники, навчальні посібники й інші матеріали методичного характеру, що забезпечують успішне опанування студентами програмного матеріалу.

1.8. **Програма** навчальної дисципліни розробляється та корегується на основі освітньої (освітньо-професійної) програми підготовки стандартів вищої освіти ПБ ПВНЗ «МНТУ» і поновлюється у випадку: 1) змін у стандартах освіти; 2) впровадження нової навчальної технології; 3) змін у нормативно-правових актах.

1.9. **Робоча навчальна програма дисципліни** є нормативним документом інституту та містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення й їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю. Вона розробляється колективом кафедри для кожної навчальної дисципліни на основі галузевого стандарту вищої освіти, відповідної програми навчальної дисципліни згідно з робочим навчальним планом спеціальності для конкретного навчального року.

1.10. Робоча навчальна програма дисципліни містить загальний опис дисципліни, прогнозовані цілі та результати навчання, структуру навчальної діяльності здобувачів вищої освіти з розподілом на окремі навчальні заняття, визначає організаційні форми засвоєння матеріалу (навчальні заняття, виконання індивідуальних семестрових завдань, самостійна робота), розподіл

навчальних годин за видами занять, форми і засоби діагностики (критерії, методи та шкалу оцінювання), перелік методичного й інформаційного забезпечення.

1.11. Для різних форм навчання (денна, заочна) розробляється *одна робоча навчальна програма* дисципліни з виділенням в ній аудиторних занять, самостійної й індивідуальної роботи, форм контролю тощо для кожної з них.

1.12. Робоча навчальна програма дисципліни розробляється на термін дії навчального плану, за необхідності до неї можуть вноситись зміни (у випадку змін у стандартах освіти; впровадження нової навчальної технології; змін у нормативно-правових актах тощо).

1.13. Робоча навчальна програма дисципліни розглядається та схвалюється на засіданні кафедри, погоджується та затверджується завідувачем кафедри.

1.14. Робоча навчальна програма дисципліни, не затверджена завідувачем кафедри та не скріплена печаткою, не дає права викладачеві на проведення занять.

1.15. Робоча навчальна програма має забезпечувати: відповідність змісту галузевих стандартів вищої освіти через безпосередній зв'язок змісту дисципліни з цілями вищої освіти (компетентностями, вміннями та здатностями фахівця, що визначені в освітній програмі); відповідність ліцензійним та акредитаційним умовам і вимогам; відповідність «Стандартам і рекомендаціям щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти»; можливість використання дисциплінарних компетентностей як інформаційної бази для формування засобів діагностики; однозначність критеріїв оцінювання навчальних досягнень.

1.16. Робоча навчальна програма дисципліни за своїм змістом є документом, що визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньої програми майбутнього фахівця, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, що унеможливорює дублювання навчального матеріалу при вивченні

спільних для різних курсів проблем, необхідне методичне забезпечення, складові та алгоритм оцінювання знань студентів.

1.17. Робоча навчальна програма як нормативний документ, що закладає ідеологію змісту освіти й організації освітнього процесу, визначає навчально-методичні засади діяльності кафедри; на її основі розробляються усі навчально-методичні матеріали для забезпечення освітнього процесу, у т.ч. для самостійної роботи студентів.

II. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СКЛАДАННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни визначає її місце та значення в освітньому процесі, загальний зміст і вимоги до знань, вмінь і компетентностей з конкретної дисципліни. Програма нормативної навчальної дисципліни є складовою стандарту вищої освіти.

2.1. Структура програми навчальної дисципліни містить наступні складові:

Титульна сторінка.

Вступ.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.
2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни
3. Рекомендована література.
4. Форма підсумкового контролю успішності навчання
5. Засоби діагностики навчання

2.1.1. Титульна сторінка містить обов'язкові реквізити, серед яких є назви міністерства, навчального закладу, кафедри, а також назви дисципліни, шифр та найменування галузі знань, код та найменування спеціальності, місто та рік укладання.

Друга сторінка програми навчальної дисципліни містить реквізити розробників, а також дату схвалення на засіданні кафедри та затвердження Вченою радою інституту.

2.1.2. У «Вступі» дається посилання на відповідну освітню (освітньо-професійну) програму та розкривається предмет вивчення, міждисциплінарні зв'язки та визначається кількість розділів (змістовних модулів).

2.1.3. У розділі «Мета та завдання навчальної дисципліни» необхідно сформулювати мету та завдання дисципліни відповідно до її змісту; чітко визначити, що має знати й уміти здобувач вищої освіти після опанування

дисципліною, а також вказати загальну кількість годин та кредитів ЄКТС для вивчення цієї дисципліни.

Мета вивчення дисципліни має бути подана у вигляді системи компетентностей, бажаного кінцевого результату, отриманого внаслідок засвоєння дисципліни¹. Вміння, навички та компетентності формулюються на основі освітньої (освітньо-професійної) програми підготовки фахівця за спеціальністю.

Основні завдання навчальної дисципліни подаються шляхом формулювання системи знань, умінь і певного досвіду із зазначенням рівня їх сформованості, що дозволяє визначити очікувані результати навчання та забезпечує можливість розроблення необхідних засобів діагностики.

2.1.4. Інформаційний обсяг (структура) навчальної дисципліни містить перелік розділів і назви тем та основних понять, що входять до них.

2.1.5. Рекомендована література. Запропоновані для вивчення дисципліни джерела складаються з основних та додаткових. До основної літератури, як правило, включають нормативні документи, вітчизняні, а також найкращі зарубіжні підручники та навчальні посібники з урахуванням їх наявності у бібліотеці інституту. До списку *додаткової* літератури включаються різні періодичні видання, монографії, методичні рекомендації тощо.

¹ **Компетентність** – необхідний обсяг і рівень знань та досвід у певному виді діяльності: динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Компетентності лежать в основі кваліфікації випускника. Компетентність (компетентності) як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особою повноваженнями.

Компетенція – надані (наприклад, нормативно-правовим актом) особі (іншому суб'єкту діяльності) повноваження, коло її (його) службових й інших прав і обов'язків; здатність застосовувати знання і розуміння (зокрема, теоретичні знання академічної області) у професійній діяльності (практичне і оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), а також здатність успішно діяти на основі практичного досвіду під час вирішення завдань загального роду.

2.1.6. Інформаційно-методичне забезпечення навчальної дисципліни (у тому числі *інформаційні ресурси*) подається відповідно до вимог ДСТУ ГОСТ 7.1.6:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» та ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.

2.1.7. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік, диференційний залік, екзамен.

2.1.8. Засоби діагностики успішності навчання: поточний контроль (поточне вибіркове опитування на лекціях; перевірка готовності на семінарському (практичному) занятті, перевірка готовності до лабораторних занять; поточне тестування тощо); модульна контрольна робота; підсумкове тестування, індивідуальні завдання, виконання та захист курсової роботи, захист рефератів, самоконтроль; інше (викладач визначає самостійно засоби діагностики успішності навчання відповідно до дисципліни).

ІІІ. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СКЛАДАННЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ

У робочій навчальній програмі визначається зміст, мета та завдання навчальної дисципліни, її місце і значення у процесі формування фахівця; послідовність та організаційно-методичні форми її вивчення, обсяг часу на різні види навчальної роботи, засоби і форми поточного та підсумкового контролю; вимоги до компетентностей, знань і умінь, які повинен отримати студент; наводиться список основної та додаткової літератури; контрольні питання, критерії оцінювання знань.

2.1. Робоча навчальна програма розробляється за такою структурою:

- Опис навчальної дисципліни
- Мета та завдання навчальної дисципліни
- Програма навчальної дисципліни
- Структура навчальної дисципліни
- Теми лекційних занять
- Теми практичних (семінарських) занять
- Теми лабораторних занять
- Самостійна робота
- Індивідуальні завдання (навчально-дослідні)
- Методи навчання
- Методи контролю
- Розподіл балів, які отримують студенти
- Методичне забезпечення
- Перелік питань, що виносяться на підсумкові (поточні) контролі
- Рекомендована література
- Інформаційні ресурси.

2.2. Зміст розділів робочої навчальної програми

2.2.1. Опис предмета дисципліни

Інформація по цьому розділу оформлюється у формі таблиці, яку

наведено нижче. В ній зазначаються кількість кредитів, модулів, змістових модулів, галузь знань, шифр і назва освітньо-кваліфікаційного рівня та спеціальності, рік підготовки, семестр, кількість годин, відведених на лекційний і лабораторно-практичний курс, вид контролю (залік або екзамен) відповідно до навчального плану напряму або спеціальності.

Опис навчальної дисципліни

Опис навчальної дисципліни			
Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –	Галузь знань <hr/> (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
Модулів –	Спеціальність: <hr/>	Рік підготовки	
Змістових модулів –		-й	-й
Індивідуальне завдання _____ (реферати, курсові роботи, розрахункові роботи, інше)		Семестр	
Загальна кількість годин –		-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	Освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень): <hr/>	год.	год.
		Практичні, семінарські	
		год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		год.	год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
		Вид контролю:	
		екзамен	залік

Під таблицею слід вказати % співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної індивідуальної роботи для денної та для заочної форми навчання.

2.2.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

У цьому розділі необхідно сформулювати **мету** та **завдання** навчальної дисципліни, а також чітко визначити, що повинен **знати і вміти** студент після опанування даного курсу. Вміння, навички та компетентності формуються на основі освітньої (освітньо-професійної) програми підготовки фахівця за спеціальністю.

Наприклад:

Мета.....

Завдання.....

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати:.....

Вміти:.....

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти набувають таких **компетентностей:**

На репродуктивному рівні:

На евристичному рівні:

Інструментальні:

Міжособистісні:

Системні:

Спеціальні (фахові):

Інші:

У цьому розділі характеризуються також міждисциплінарні зв'язки та вказується, що дана навчальна дисципліна базується на знаннях, отриманих при вивченні певних попередніх дисциплін і наводиться перелік дисциплін, вивчення яких вона забезпечує.

2.2.3. Програма навчальної дисципліни

У даному розділі необхідно надати назви змістових модулів та їх тематику. Також має бути представлено орієнтовний перелік питань, що виносяться для висвітлення у цих темах.

Якщо дисципліна вивчається більше, ніж один семестр, то структурування виконується для кожного семестру окремо з обов'язковим підсумком навчального навантаження з усіх запланованих видів робіт по семестрах і з дисципліни загалом. У даному розділі, в таблиці розкривається послідовність засвоєння змісту навчальної дисципліни за розділами та темами з визначенням розподілу аудиторного навчального часу за видами занять і годин самостійної роботи. У залежності від запланованих видів занять, необхідно виокремити та конкретизувати – «лекції», «практичні», «семінарські», «лабораторні» заняття та самостійну роботу.

Баланс навчальних годин «Всього годин» має відповідати розподілу, що наданий у таблиці розділу «Опис навчальної дисципліни» і вихідним даним робочого навчального плану.

2.2.5. Теми лекційних занять.

Навчальна лекція – це логічно завершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція є одним з основних видів навчальних занять і, водночас, методів навчання у вищій школі. Вона покликана формувати у студентів основи знань з певної наукової галузі, а також визначати напрям, основний зміст і характер усіх інших видів навчальних занять та самостійної роботи студентів з відповідної навчальної дисципліни

У розділі «**Теми лекційних занять**» необхідно подати тематичний план лекційних занять для студентів денної і заочної форми навчання (окремо). Перелік тематики лекційних занять, відповідно до змістових модулів, можна навести за одним з наведених нижче зразків:

Зразок 1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. (найменування модулю)

Лекція № 1.

Тема лекції : **(назва)**

План:

1.

- 2.
- 3.
- 4.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. (найменування модулю)

Лекція № 7.

Тема лекції: **назва**

План:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Зразок 2.

№ з/п	Змістовний модуль	Назва теми, план лекції, література.	Кількість годин	
			Денна форма	Заочна форма
1.	I Найменування модулю	Т. 1. Назва теми План: 1. 2. 3. 4.		
2.		Т. 2. Назва теми План: 1. 2. 3. 4.		
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	II Найменування модулю	Т. 7. Назва теми План: 1. 2. 3. 4.		
8.		Т. 8. Назва теми План: 1. 2. 3. 4.		
9.				
10.				
11.				
12.				

2.2.6. Теми практичних (семінарських) занять

Практичне заняття – навчальне заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами завдань. Основна дидактична мета практичного заняття – розширення, поглиблення та деталізація наукових знань, отриманих на лекціях і в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, закріплення компетентностей, умінь і навичок, розвиток наукового мислення й усного мовлення студентів.

Семінарське заняття – навчальне заняття, на якому викладач організовує обговорення студентами питань з попередньо визначених тем. Семінарські заняття проводяться у формі бесіди, дискусії, міні-конференції, рецензування й обговорення рефератів і доповідей. Семінари сприяють розвитку творчої самостійності студентів, поглиблюють їх інтерес до науки і наукових досліджень, виховують педагогічний такт, розвивають культуру мови, вміння та навички публічного виступу, участі в дискусії.

У розділі «**Теми практичних (семінарських) занять**» необхідно подати тематичний план практичних або семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання (окремо). Тематику та стислий зміст практичного (семінарського) заняття, посилання на рекомендовану літературу можна навести за одним з наведених нижче зразків:

Зразок 1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. (найменування модулю)

Практичне заняття № 1.

Тема (назва)

План:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 5; 8; 12; 17; 20; 23; 25.

Додаткова: 3; 4; 9; 11; 14; 16; 18; 19; 22; 24.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. (найменування модулю)

Практичне заняття № 7.

Тема (назва)

План:

1.

2.

3.

4.

Рекомендована література:

Основна: 1; 3; 4; 6; 9; 14; 16; 19; 20; 26.

Додаткова: 2; 5; 7; 10; 12; 15; 17; 21; 22; 25.

Зразок 2.

№ з/п	Змістовний модуль	Назва теми, план практичного (семінарського) заняття, література.	Кількість годин	
			Денна форма	Заочна форма
1.	I Найменування модулю	Т. 1. Назва теми План: 1. 2. 3. 4. 5. <i>Рекомендована літ-ра:</i> Основна: 1; 2; 5; 8; 12; 17; 20; 23; 25. Додаткова: 3; 4; 9; 11; 14; 16; 18; 19; 22; 24.		
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	II Найменування модулю	Т. 7. Назва теми План: 1. 2. 3. 4. 5. <i>Рекомендована літ-ра:</i> Основна: 1; 3; 4; 6; 9; 14; 16; 19; 20; 26. Додаткова: 2; 5; 7; 10; 12; 15; 17; 21; 22; 25.		
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

2.2.7. Теми лабораторних занять

Лабораторне заняття – це вид навчального заняття, на якому під керівництвом викладача проводяться натурні чи імітаційні експерименти або дослідження з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень; набуття уміння роботи з лабораторним обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою; оволодіння методикою експериментальних досліджень та обробкою отриманих результатів у конкретній предметній галузі.

У розділі «**Теми лабораторних занять**» (якщо вони передбачені навчальним планом) необхідно подати тематичний план і завдання для лабораторних занять для студентів денної та заочної форм навчання (за зразками оформлення тематики семінарських (практичних) занять: змістовний модуль, тема, план, рекомендована література).

2.2.8. Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньої програми, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять.

У розділі «**Самостійна робота**» необхідно вказати **форми та зміст** навчального матеріалу, що є предметом самостійного опрацювання студентами. Інформацію для розділу «Самостійна робота» можна подати у вигляді: 1) переліку питань для самостійного опрацювання; 2) тематики рефератів за темами; 3) таблиці (див. зразок нижче).

№ з/п	Змістовний модуль	Назва теми, зміст завдання для самостійної роботи	Кількість годин	
			Денна форма	Заочна форма
1.	I Найменування модулю	Т.1. Назва 1. 2. 3. 4. 5. 6.		
2.		Т.2. Назва 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.		
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	II Найменування модулю			
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

2.2.9. Індивідуальне завдання (навчально-дослідне) є однією з форм організації навчання в інституті, яке має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, отриманих студентами в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. *Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)* – це завершена теоретична або практична робота в межах програми навчальної дисципліни, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих в процесі лекційних, семінарських, практичних і лабораторних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Мета індивідуального навчально-дослідного завдання – самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення та практичне застосування знань студента з навчального курсу, розвиток навичок самостійної роботи.

Індивідуальними навчально-дослідними завданнями можуть бути: курсові

роботи, конкретні навчальні завдання за темою (або змістовним модулем), задачі, графіки, розрахунки, розрахунково-графічні роботи, доповіді, презентаційні розробки, реферати тощо². **Курсовий проект (робота)**, як один із видів ІНДЗ, має плануватись в навчальному плані як окремий заліковий кредит і оцінюватись як самостійний вид навчальної діяльності студента за 100-бальною шкалою³.

У розділі «**Індивідуальне навчально-дослідне завдання**» необхідно розкрити форми організації виконання індивідуальних завдань з даної дисципліни й їх тематику. У робочій навчальній програмі зазначається назва ІНДЗ, його обсяг, коротка характеристика змісту та вимог до виконання й оцінювання. Якщо навчальним планом передбачено **виконання курсового проекту або курсової роботи**, то у цьому пункті має бути наведено їх загальну характеристику та тематику.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання виконуються студентами самостійно під керівництвом викладачів, як правило, окремо кожним студентом. У тих випадках, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися кілька студентів. В РНПД визначається обсяг і зміст індивідуальних завдань з урахуванням складності та трудомісткості для успішного їх виконання у межах нормативного часу.

² **РГР (розрахунково-графічна робота)** – індивідуальне завдання, яке передбачає вирішення конкретної практичної навчальної задачі з використанням відомого, а також (або) самостійно вивченого теоретичного матеріалу. Основну частину РГР складають розрахунки, які можуть супроводжуватися ілюстративним матеріалом: графіками, векторними діаграмами, гістограмами тощо.

РР (реферативна робота) – індивідуальне завдання, яке передбачає розкриття конкретної теми, що охоплює один або декілька змістовних модулів робочої навчальної програми дисципліни. В РНПД вказується мета виконання РР, літературні джерела, приводиться перелік тем рефератів, даються рекомендації щодо оформлення і захисту.

³ **Курсовий проект (робота)** є одним із видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького, творчого чи проектно-конструкторського характеру, який має на меті не лише поглиблення, узагальнення і закріплення знань студентів з нової навчальної дисципліни, а й застосування їх при вирішенні конкретного фахового завдання і вироблення вміння самостійно працювати з навчальною і науковою літературою, електронно-обчислювальною технікою, лабораторним обладнанням, використовуючи сучасні інформаційні засоби та технології. В РНПД вказується тематика курсового проекту (роботи), мета, задачі, графік виконання окремих етапів, література, критерії оцінювання та порядок захисту.

Як правило, оформлене індивідуальне навчально-дослідне завдання має титульний лист, зміст, теоретичну та практичну складову, висновок, список використаної літератури. Розкриття індивідуального завдання повинно мати практичну направленість, зв'язок з конкретним об'єктом діяльності у відповідній галузі. Оформлення роботи здійснюється відповідно до вимог нормативних (методичних) документів, розроблених відповідною кафедрою.

2.2.10. Методи навчання окремої навчальної дисципліни — це методи взаємодії між викладачем і студентами, під час яких відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок та формування відповідних компетентностей (словесні, інноваційні, наочні, практичні методи тощо). У розділі «**Методи навчання**» необхідно представити систему організації занять, використання інтерактивних методів, навчальні технології, що використовуються викладачами для передачі та засвоєння знань, умінь і навичок на лекційних, лабораторно-практичних, семінарських заняттях з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні дисципліни. Це можуть бути, наприклад, проблемні лекції, міні-лекції; лабораторні дослідження, розв'язування задач або творчих завдань, проведення лабораторних дослідів, робота в мережі Інтернет; складання графічних схем, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейси, презентації, рольові ігри, дидактичні ігри, банки візуального супроводження освітнього процесу, міні конференції, наукові конференції тощо.

У сучасній педагогічній науці виокремлюють також наступні методи навчання:

1. За логікою сприймання та засвоєння навчального матеріалу: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемний; частково-пошуковий (евристичний); дослідницький.
2. За характером подачі (викладення) навчального матеріалу: словесні, наочні, практичні.

3. За організаційним характером навчання: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; контролю та самоконтролю у навчанні; бінарні (подвійні) методи навчання.

2.2.11. Розділ «Методи контролю» має містити викладення змісту та технології оцінювання знань студентів, а саме – перелік усіх видів робіт, що зобов'язаний виконати студент під час проведення поточного, підсумкового контролю, самостійної роботи, індивідуальних завдань і критерії їх оцінювання.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, захисту лабораторних робіт, виступів на семінарських і практичних заняттях, тестів, колоквиумів, проведення контрольних робіт, ректорських контрольних робіт тощо. Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для виставлення заліку та враховуються викладачами при виставленні підсумкової оцінки (балів) з даної дисципліни.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів, виступу на семінарських заняттях;
- з практичних (лабораторних), індивідуальних занять – за допомогою перевірки виконаних завдань, реферату за обраною темою.

Контроль виконання курсової роботи (проекту) включає поточний контроль за виконанням розділів роботи (проекту) та захист перед комісією.

Семестровий *підсумковий* контроль проводиться у формі семестрового екзамену з конкретної навчальної дисципліни (якщо це передбачено навчальним планом) в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і у терміни, встановлені навчальним планом. Семестровий контроль може проводитися в усній формі по екзаменаційних білетах або в письмовій формі за контрольними завданнями, а також шляхом тестування з використанням технічних засобів. Можливе поєднання різних форм контролю.

Форма проведення семестрового контролю зазначається в робочій навчальній програмі дисципліни.

2.2.12. Розподіл балів, які отримують студенти

В розділі вказується максимальна кількість балів, яку може отримати студент при виконанні певних видів навчальної роботи в розрізі модулів із зазначенням балів за поточну успішність і підсумкову атестацію. Кількість балів на кожен з тем, практичних або лабораторних занять зазначається з урахуванням їх складності, обсягу та значущості в засвоєнні дисципліни.

В розділі вказується:

- **Види контролю** (поточний і підсумковий)
- **Форма підсумкового контролю відповідно до навчального плану** (залік, диференційований залік, іспит)
- **Критерії оцінювання**

Контрольні заходи включають поточний і підсумковий семестровий контроль та атестацію випускників.

- **Шкала оцінювання: національна та ЄКТС.**

В РНПД наводяться критерії оцінювання знань, умінь та навичок студентів за 4-бальною національною шкалою та таблиця відповідності отриманих студентами балів успішності (за 100-бальною шкалою) оцінкам за національною шкалою та за європейською шкалою ECTS. При складанні РНПД обов'язково вказуються критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю, критерії оцінювання виконання накопичувальної частини дисципліни.

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3					100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Приклад за виконання курсового проекту (роботи)

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до	до	до	100

Система балів поточного контролю для студентів денної форми навчання:

Аудиторна робота: робота на лекціях, семінарських, практичних, лабораторних заняттях, враховуючи самостійну роботу студента з підготовки до аудиторних занять 0 – 20 балів.

Позааудиторна самостійна робота студента 0 – 10 балів:

Індивідуальні навчально-дослідні завдання, участь і перемога в олімпіаді з навчального предмету, робота в наукових гуртках, участь у конференціях, конкурсах наукових студентських робіт, «круглих столах» з предмету вивчення, виконання кейсів (складних ситуаційних вправ), розрахунково-графічних робіт, публікація наукових статей, підготовка і захист рефератів, есе, публікація тез доповідей тощо 1 – 10 балів

Необхідною умовою допуску до підсумкового контролю є позитивна оцінка за поточним контролем (від 26 балів).

Поточному контролю підлягає навчальний матеріал кожного модуля за видом занять (лекції, лабораторні роботи, практичні заняття, семінари, самостійна робота студента).

Термін проведення підсумкового модульного контролю: 15-й тиждень кожного семестру за розкладом навчальних занять. Перездача предметів, з яких студент отримав незадовільну оцінку «FX», здійснюється у тиждень передачі в кінці кожного семестру. Студенти, які отримали оцінку «F» повинні пройти повторний курс.

Оцінювання здійснюється з використанням визначених навчальним планом форм контролю. При оцінюванні має бути врахований поточний контроль якості засвоєння – до 40% від загальної оцінки. Інші 60% змісту оцінки формуються за рахунок підсумкового модульного контролю з дисципліни (тест). Результати поточного контролю, з урахуванням роботи й оцінки, отриманої за підсумковий модульний контроль (тест) проставляються у відомість за 100 бальною шкалою. За відсутності студента на контрольному заході у відомість ставиться позначка «не з'явився» і «0» балів.

Порядок присвоєння балів на підсумковому модульному контролі (ТЕСТ):

Рівень складності	Кількість балів
Перший рівень складності (8 запитань)	Два бали за кожну правильну відповідь
Другий рівень складності (8 запитань)	Три бали за кожну правильну відповідь
Третій рівень складності (4 запитання)	П'ять балів за кожну правильну відповідь

Підсумковий контроль – комплекс оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу дисципліни, яка читається в декількох семестрах. Результати підсумкового контролю визначаються, як правило, без участі студента на підставі результатів усіх семестрових модульних контролів, що передбачені навчальним планом за повний термін викладання.

Підсумковий контроль реалізується через визначення середньозваженого бала результатів усіх видів контролю. Результати використовуються для заповнення додатку до диплому та як підстава для адміністративних заходів відповідно до чинного законодавства щодо переведення, відрахування та поновлення студентів.

Ліквідація академічної заборгованості – перескладання незадовільних оцінок з підсумкових контролів, яке здійснюється у терміни та за формою, що визначається наказом ректора.

Далі в робочій навчальній програмі наводиться шкала співставлення оцінок в національній системі та системі ЄКТС.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Система балів поточного та підсумкового контролю для студентів заочної форми навчання.

Максимальна сума балів, що може бути набрана студентом за результатами поточного контролю, якщо навчальним планом передбачений семестровий екзамен (залік), складає 40 балів (відповіді на практичних, семінарських, виконання лабораторних завдань, контрольної роботи, рефератів, тематичних есе тощо). Максимальна кількість балів, що може бути набрана студентом на семестровому екзамені (заліку), складає 60 балів. Розподіл балів за питаннями екзаменаційних білетів, контрольними завданнями, тестами наводиться у критеріях оцінювання відповідей на семестровому екзамені (заліку) з конкретної дисципліни, розглядається та схвалюється на засіданні кафедри.

Поточний і підсумковий контроль викладач має враховувати специфіку спеціальності, конкретної дисципліни (її обсягу, змістовного наповнення, спрямованості) та форму навчання студентів (денна, заочна).

2.2.13. Методичне забезпечення

Вказується методична, дидактична література для забезпечення навчальної дисципліни (наприклад, опорні конспекти лекцій, інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни, авторські підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій викладача (викладачів) кафедри, методичні вказівки до лабораторних робіт і практичних (семінарських) занять, збірник тестових завдань для поточного та підсумкового контролю, методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни, методичні рекомендації до курсового та дипломного проектування, тощо).

2.2.14. Перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль

До розділу включається перелік питань, що охоплює зміст робочої програми дисципліни та виносяться на підсумковий контроль (питання до підсумкового модульного контролю, заліку чи екзамену).

2.2.15. Рекомендована література складається з основної (базової) та додаткової (допоміжної) літератури. Основна література – нормативно-правові акти; підручники, навчальні посібники, в яких розкривається зміст програмного матеріалу. Додаткова література – інші навчальні видання, в яких розкривається більшість тем програмного матеріалу; монографії, наукові статті у періодичних виданнях, хрестоматії, енциклопедії, довідники, словники тощо.

Рекомендована література має бути оформлена відповідно до вимог ДСТУ ГОСТ 7.1: 2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» та ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.

2.2.16. Розділ «Інформаційні ресурси» повинен містити посилання на документи та масиви документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, фондах, банках даних, депозитаріях тощо), які можуть бути корисними при вивченні навчальної дисципліни.

IV. Порядок оформлення та затвердження навчальної програми дисципліни та робочої навчальної програми дисципліни.

4.1. Навчальна програма дисципліни розробляється викладачами кафедри інституту, розглядається та схвалюється на засіданні кафедри, затверджується Вченою радою інституту, як правило, на термін акредитації спеціальності.

4.2. Робоча навчальна програма обговорюється та схвалюється на засіданні кафедри, погоджується та затверджується завідувачем кафедри.

4.3. ПНД та РПНД розробляються провідним викладачем або групою викладачів кафедри, що забезпечують викладання цієї дисципліни. Відповідальність за їх своєчасність та якість підготовки покладається на керівника кафедри.

4.4. Робоча навчальна програма дисципліни підлягає обов'язковому перегляду і перезатвердженню (упродовж двох місяців): а) після затвердження нової редакції освітньої (освітньо-професійної) програми; б) внесення змін до навчального плану, що стосуються цієї дисципліни; в) до початку нового навчального року.

4.5. Поточні зміни до робочої навчальної програми, що стосуються уточнень в описі навчальної дисципліни, системи контролю та оцінювання знань, планів занять, тематик курсових робіт та рефератів тощо, мають бути внесені у формі додатка до робочої програми.

4.7. Примірник ПНД після затвердження Вченою радою інституту зберігається на кафедрі.

4.8. Затверджені РПНД зберігаються на кафедрі, яка їх розробила.

4.9. Навчальна програма дисципліни та робоча навчальна програма дисципліни друкуються шрифтом Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал 1,5. Назви розділів друкуються **напівжирним** шрифтом. Параметри сторінки – стандартні: ліве поле – 3 см, верхнє, нижнє поля – 2 см, праве – 1,5 см.